

Εντί Καντούρ: μεταξύ ανέκδοτου και εποποιίας ένα πανόραμα του 20ού αιώνα

Από τον Χάιντεγκερ στη Μάτα Χάρι

ΕΝ ΜΕΣΩ ΕΝΟΣ ΑΧΑΝΟΥΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΥ ΦΟΡΤΙΟΥ ΠΟΥ ΕΚΤΕΙΝΕΤΑΙ ΑΥΤΑΡΕΣΚΑ ΣΕ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΟΥ 20ού ΑΙΩΝΑ, Ο ΠΡΩΤΟΕΜΦΑΝΙΖΟΜΕΝΟΣ ΣΤΗΝ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ ΓΑΛΛΟΤΥΝΗΣΙΟΣ ΕΝΤΙ ΚΑΝΤΟΥΡ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΕΙ ΜΙΑ ΥΠΕΡΦΙΛΟΔΟΞΗ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑ ΠΟΥ ΠΑΡΑΠΕΜΠΕΙ ΣΤΟ «ΜΠΟΥΝΤΕΜΠΡΟΥΚΣ» ΤΟΥ ΤΟΜΑΣ ΜΑΝ, ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΚΟΠΩΝ ΤΩΝ ΙΑΝ ΦΛΕΜΙΝΓΚ ΚΑΙ ΤΖΟΝ ΛΕ ΚΑΡΕ, ΑΛΛΑ ΠΡΩΤΙΣΤΩΣ ΣΤΗΝ «ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΜΟΙΡΑ» ΤΟΥ ΑΝΤΡΕ ΜΑΛΡΟ

Το Βάλτενπεργκ είναι ένα «Μαγικό Βουνό», κάπου στις Ελβετικές Άλπεις: ένας τόπος απόσυρσης, ενδοσκόπησης και στοχασμού, εμπνευσμένος από τον Νταβός και χωροθετημένος στο γερμανο-παλόφωνο καντόνι της Γκρίζόν. Εκεί διεξάγεται την άνοιξη του 1929 ένα συμπόσιο όπου παίρνουν μέρος φιλόσοφοι (οι σκιές του Χάιντεγκερ και του Κάσπερ είναι παρούσες), οικονομολόγοι (ο Τζον Μίνιαντ Κέινς αυτοπροσώπως), επιχειρηματίες (λ.χ. μέλη της δυναστείας Κρουπ), συγγραφείς, ευγενείς και... επίδοχοι κατάσκοποι. Ο Διαφωτισμός του Καντ θα συγκρουστεί ευθέως με τους υπέρμαχους της επιστροφής στην ουσία των πραγμάτων και του ανθρώπου. Ο λόγος με την τέχνη. Ο καπιταλισμός με τον σοσιαλισμό. Η εξεζητημένη πολυτέλεια θα συμβαδίσει με τον ακραίο ερωτισμό, ενώ οι στυνέδροι θα τσακώνονται για τον ορισμό του χάιντεγκεριανού *Das sein* ως «είναι-εντός-του-κόσμου». Και όλοι, επικερμένους να δομηθούν τα Ηνωμένα Έθνη της Ευρώπης, θα αγνοήσουν τόσο το κραχ που κυοφορείται στην απέναντι όχθη του Ατλαντικού όσο και τα τύμπανα του πολέμου που αρχίζουν και πάλι να χτυκούν υπό την καθοδήγηση του νεοαναδυόμενου ναζιστικού κόμματος.

Αλλά το Βάλτενπεργκ δεν συμπυκνώνει απλώς το ιδεολογικό πλαίσιο από το οποίο εκπορεύονται οι μεγάλες συγκρούσεις του 20ού αιώνα. Είναι επίσης ένας τόπος επιστροφής, συνάντησης και ενθελίκωσης. Αυτό το τρίπτυχο διατρέχει ολόκληρο το ογκώδες τούτο έργο.

Ήρωες μελαγχολικοί και πολυπράγμονες

Το πανόραμα αυτό του 20ού αιώνα χρησιμοποιεί ποικίλες τεχνικές επιχειρώντας προγραμματικά να κατασκευάσει το λεγόμενο «ολιστικό μυθιστόρημα». Οι ήρωές του είναι μελαγχολικοί και πολυπράγμονες, υπερφορτωμένοι με σύμβολα, με γλώσσα επιτρεπόμενη. Μεγάλες παράγραφοι, πολυσέλιδοι μονόλογοι, διαρκείς αλλαγές οπτικής γωνίας, πηγαινέλα στις ιστορικές χρονιότητες, ασυνταξία του προφορικού λόγου εναλλασσόμενη με πομπώδη πολιτική ή ψυχραιμία δοκιμακό λόγο κάνουν το ακατάτακτο αυτό μυθιστόρημα δύσπεπτο. Άλλωστε ο ίδιος ο Καντούρ πιθανότατα αυτοσαρκάζεται όταν (σελ. 485) ο Χανς και ο Μαξ διαλεγόμενοι για ένα εν τη γενέσει μυθιστόρημα αναφέρονται σε «φράσεις σαρνανταποδαρούσες, με χίλια δυο παρακλάδια, παρενβέσεις... παλινοδρομίες, λεπτομέρειες, είκοσι γραμμές μαρτύριο πριν από την τελεία». Όλα αυτά μπορεί να ισχύουν εν προκειμένω, αλλά ο συγγραφέας κερδίζει εντέλει το δικαίωμα να είναι θρασύς, καταφέροντας να τοποθετήσει τον κόσμο μέσα στο μυθιστόρημα του εικοστού αιώνα. Κι αυτό δεν είναι λίγο. Γιατί πάνω απ' όλα το Βάλτενπεργκ δεν είναι παρά ο τόπος όπου ο Χανς ερωτεύτηκε τη Λένα, στα 1913, πριν από την απαρχή του βιβλίου. Πολύ καλή η μετάφραση και επιμελημένες οι ογκώδεις - πλην απαραίτητες - σημειώσεις της Μήνας Πατεράκη-Γαρέφη.

Η κεντροευρωπαϊκή ατμόσφαιρα κυριαρχεί στο μυθιστόρημα «Βάλτενπεργκ» που συμπυκνώνει το ιδεολογικό πλαίσιο από το οποίο εκπορεύονται οι μεγάλες συγκρούσεις του 20ού αιώνα. Κεντρικοί ήρωες είναι ο Γερμανός συγγραφέας και η αγαπημένη του Αμερικανίδα ασιδός και διπλή κατάσκοπος. Εδώ σκηνή από τους «Καταραμένους» του Βισκόντι με τους παρηκμασμένους αριστοκράτες

Στο Βάλτενπεργκ θα ξανασυναντήσουμε ο Γερμανός συγγραφέας Χανς Κάπλερ την αγαπημένη του Αμερικανίδα ασιδό - και διπλή κατάσκοπο - Λένα Χότσπουρ. Εκεί ο σκεπτικιστής Μίχαελ Λιλστάιν θα δομήσει τη αντιναζιστική ιδεολογία του και, μετά τον πόλεμο, θα επιστρατεύσει τον μυστηριώδη «νεαρό Γάλλο» στο σοβιετικό στρατόπεδο. Εκεί θα κάνει την εμφάνισή του ο δημοσιογράφος Μαξ Γκοφάρ που συνδέεται με τον Κάπλερ από τα χρόνια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου με μια φίλια γεννημένη στα χαρακώματα. Το Βάλτενπεργκ γίνεται δεξιοτεχνικά ο γεωμετρικός τόπος των συγκλίσεων ιστοριών του περασμένου αιώνα, με την

αποικιοκρατία και τον ιμπεριαλισμό του, με τις γενοκτονίες και τις επαναστάσεις του, με τους τεχνολογικούς θριάμβους και τις ακραίες αντιστάσεις. Η «κεντροευρωπαϊκή» ατμόσφαιρα ευνοεί την κατασκευή μιας φιλόδοξης τοιογραφίας όπου παρελαύνουν ως σκίες ο Κέννεντυ και ο Μπρέζνιεφ, ο Μάο και οι Βιετκόνγκ, ο Πουανκαρέ και ο Τσώρτσο, ο Αϊνστάιν και η πρώτη Κοντολιζα Ράις.

Είναι αδύνατο να αποδώσει κανείς εν περιλήψει το ογκώδες αυτό μυθιστόρημα. Δομημένο σε δεκατέσσερα κεφάλαια που έχουν ως υποτίτλους ανάλαφρες τινελιές από δραματικά περιστατικά, το βιβλίο έχει μια σταυροειδή διάταξη και μια περίπου τυχαία χρονική διάταξη, με κορυφώσεις και χασμάτα, εν είδει υποπτο παραλήματος. Τα κεφάλαια εκτυλίσσονται

ανά δύο την αυτή ημερομηνία (π.χ. 1929 ή 1965). Το έργο εκκινεί από τις απαρχές του Α' Παγκοσμίου Πολέμου (1914) και φθάνει ως τη διάλυση της Σοβιετικής Αυτοκρατορίας το 1991. Η εξέλιξη ακολουθεί τη λο-

γική της φυσαρμόνικας με τον συγγραφέα να συμπολογεί με φαινομενική ελαφρότητα από μεγάλες ιστορικές στιγμές και οριακά επεισόδια, να μεταπηδά άνεστα από τη μια χρονική περίοδο στην άλλη, να βαραινεί εντέχνως το κλίμα και να το ελαφραίνει εξίσου εντέχνως, να μας οδηγεί από μια συνταγή για τάρτια στα Grundrisse του Μαρξ χωρίς προειδοποίηση. Έχουμε λοιπόν μπροστά μας ένα διαρκές παιχνίδισμα μεταξύ

Henri Kundera
ΒΑΛΤΕΝΠΕΡΓΚ
ΜΤΦ. ΜΗΝΑ ΠΑΤΕΡΑΚΗ - ΓΑΡΕΦΗ, ΕΚΔ. ΠΑΤΑΚΗ, 2008, ΣΕΛ. 831, ΤΙΜΗ: 20 ΕΥΡΩ

ματίσει στοιχεία από την αφηγηματική τεχνική του Ντος Πάσος όταν αυτός προτάσει θραύσματα από την επικαιρότητα. Η ποιητική ενίοτε λυρική γλώσσα του βιβλίου απομονώνει ολ' αυτά - και πολλά άλλα - δάνεια, παράγοντας μια συστηματική πολυφωνικότητα που αρχικά κουράζει, αλλά εντέλει ανταμείβει τον επίμονο αναγνώστη.

Γαλλοτυνίσος καθηγητής Γαλλικής Λογοτεχνίας και Δραματογραφίας στην Ecole Normale της Λυών, ποιητής και μεταφραστής, ο 63χρονος Εντί Καντούρ εντυπωσιάζει με το πληθωρικό πρώτο μυθιστόρημά του όπου παρελαύνει όλη η ιστορία και η κουλτούρα του 20ού αιώνα

